

केंद्र शासन पुरस्कृत दिनदयाळ अंत्योदय
योजनाराष्ट्रीय - नागरी उपजिविका अभियान
(DAY-NULM) अंतर्गत नागरी बेघरांना निवारा-
समन्वय अधिकारी नियुक्त करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : एनयुएलएम-२०१८/प्र.क्र.४६८ /नवि-२०

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक:- २० मार्च, २०१८.

- वाचा :-** १) शासन निर्णय, नगर विकास विभाग क्र. एनयुएल-२०१४/प्र.क्र.१०४/नवि-३३,
दिनांक २८.०८.२०१४
- २) शासन निर्णय क्र. एनयुएलएम-२०१७/प्र.क्र.४२ /नवि-२० दिनांक १२.०५.२०१७
- ३) अभियान संचालक दिनदयाळ अंत्योदय योजना- राष्ट्रीय नागरी उपजिविका अभियान यांचे पत्र
क्र. दी.अ.यो. रा.ना.उ.अ./SUH /का-१६/२०१७-१८./२७२ दिनांक २९/०१/२०१८

प्रस्तावना:-

दीनदयाळ अंत्योदय योजना-राष्ट्रीय नागरी उपजीविका अभियान हे केंद्र शासन पुरस्कृत अभियान आहे. या अभियानातर्गत **नागरी बेघरांना निवारा [Shelter for Urban Homeless (SUH)]** या घटकांतर्गत नागरी भागामधील बेघर व्यक्तींसाठी पाणीपुरवठा, स्वच्छता, सुरक्षा व सामाजिक सुरक्षितता अशा पायाभूत सोई सुविधांसह निवारा उपलब्ध करणे असा उद्देश आहे. त्याचप्रमाणे शासनाच्या योजनांची माहिती देऊन (आरोग्य, शिक्षण, वैयक्तिक लाभ, आधार, बँक, पोस्ट खाते इत्यादी) उपलब्ध करून देण्यास सहकार्य करणे. क्षेत्रीय पातळीवर सदर अभियानाची अंमलबजावणी ही महानगरपालिका व नगरपरिषद यांच्या कडून करण्यात येत आहे. दीनदयाळ अंत्योदय योजना- राष्ट्रीय नागरी उपजीविका अभियान अंतर्गत सन २०१४-१५ या सालापासून केंद्र व राज्य शासनाकडून नागरी बेघरांना निवारे बांधण्यासाठी व ते चालविण्यासाठी निधीही उपलब्ध करून दिला जात आहे. या घटकाच्या अंमलबजावणीचे सनियंत्रण मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या देखरेखीखाली होत आहे.

राज्यामधील नागरी बेघर व्यक्तींच्या संख्येच्या प्रमाणात सध्या उपलब्ध असलेले निवारे यांचे प्रमाण फारच कमी आहे. सदर घटकाच्या उद्दिष्टपुर्तते करिता नगरपरिषद / महानगरपालिका यांनी निवा-यासाठी योग्य जागा उपलब्ध करून देणे, निवारा बांधकामाचे आराखडे तयार करणे, त्याच्या अंदाजपत्रकास तांत्रिक मंजूरी प्राप्त करून घेणे, त्यास राज्य शासन नियुक्त राज्य प्रकल्प मान्यता समितीची मंजूरी मिळवून निधी उपलब्ध करून घेऊन, निवा-याचे बांधकाम करून प्रत्यक्ष निवारा चालू करणे यासाठी कालबद्ध नियोजन केले जात नसल्याचे दिसून येते. तसेच या संदर्भातील उद्दिष्टाच्या तुलनेत नगर पालिका / महानगर पालिकांची बेघरांसाठी निवारे बांधण्याच्या कामाची प्रगती अत्यंत असमाधानकारक आहे. हे चित्र पालटून या घटकाच्या कामाला गती यावी या करिता महानगरपालिका कार्यक्षेत्रासाठी महानगरपालिका आयुक्त व नगर पालिका क्षेत्रासाठी जिल्हाधिकारी यांना समन्वयक (नोडल) अधिकारी म्हणून नेमण्याची व त्याद्वारे सनियंत्रण करण्याचे निर्देश देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

१. नागरी बेघरांना निवारा या घटकाच्या अंमलबजावणीकरिता महानगर पालिका क्षेत्रासाठी महानगर पालिकेचे आयुक्त यांची तर नगरपरिषदा क्षेत्रा करिता संबंधीत जिल्ह्याचे जिल्हाधिकारी यांची “समन्वयक (नोडल) अधिकारी” म्हणून नेमणूक करण्यात येत आहे.
२. **नोडल अधिकारी यांच्या जबाबदा-या खालीलप्रमाणे असतील**
 - (i) शहरातील बेघरांच्या संख्येची माहिती ठेवणे. बेघरांची संख्या समाजिक आर्थिक तथा जात निहाय जनगणना २०११ मधील माहिती वरून ठरवता येईल किंवा त्यासाठी नव्याने सर्वेक्षण करता येईल.
 - (ii) शहरातील एकही बेघर निवा-याविना राहू नये या दृष्टीकोनातून कायमस्वरूपी तसेच तात्पुरत्या निवा-यांचे नियोजन करणे.
 - (iii) शहरातील बेघरांना निवा-याची सोय करण्यासाठीच्या इमारती शोधणे.
 - (iv) दवाखाने, रेल्वे स्टेशन, बसस्थानक, प्रार्थनास्थळे या ठिकाणी बेघरांना निवा-याची सोय करण्याच्या दृष्टीने नवीन निवारा बांधकाम/निवारा नूतनीकरण/ निवारा देखाभाल व व्यवस्थापन बाबतचे प्रस्ताव तयार करणे व सदर प्रस्ताव नगरपरिषद प्रशासन संचालनालयाकडे मंजूरीसाठी पाठविणे. HUDCO ने दिलेल्या आराखड्याचे (Type Plan) साह्य घेणे.
 - (v) दीनदयाळ अंत्योदय योजना- राष्ट्रीय नागरी उपजीविका अभियान अंतर्गत शहरातील बेघरांना निवारा या घटकाच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार अंमलबजावणी करणे. त्याप्रमाणे मा. सर्वोच्च न्यायालय यांनी वेळोवेळी दिलेल्या आदेशाची अंमलबजावणी करणे.
 - (vi) दर १५ दिवसांनी शहरी बेघरांच्या सद्यस्थितीचा आढावा घेणे.
 - (vii) अस्तित्वात असलेल्या निवा-याचे देखभाल व व्यवस्थापनाचे सनियंत्रण करणे.
 - (viii) महिला अत्याचार प्रतिबंध नियमावलीचे पालन करण्याच्या दृष्टीने समिती स्थापन करणे.
 - (ix) याबाबतचा संपूर्ण मासिक अहवाल राज्य अभियान व्यवस्थापन कक्षास सादर करणे
 - (x) मा. सर्वोच्च न्यायालयाने वेळोवेळी दिलेले आदेश त्याचप्रमाणे त्यांच्या निर्देशानुसार गठीत समितीच्या सूचनांचा पाठपुरावा करणे व त्यानुसार नागरी बेघरांना निवारा या घटकाची अंमलबजावणी करणे.
 - (xi) nulm.gov.in या पोर्टलवर माहिती वेळोवेळी अद्यावत करून घेणे.
३. **नागरी बेघरांना निवारा आढावा बैठकीची विषयसूची खालील प्रमाणे असेल**
 - (i) शहरातील बेघरांची संख्येचा आढावा (रेल्वे स्टेशन, बसस्थानक, प्रार्थनास्थळे, दवाखाने इ.)
 - (ii) निवारा पुरविण्यात आलेल्या बेघरांची संख्या
 - (iii) बेघरांकरिता निवारामधील देखभाल व व्यवस्थापनाचा आढावा.

(iv) बेघर व महिलांच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीकोनातून राबविण्यात आलेल्या उपाययोजनांचा आढावा.

(v) निवारा बांधकाम/निवारा नुतनीकरण कामाचा आढावा.

(vi) निवारा बांधकाम / निवारा नूतनीकरण/ निवारा देखभाल व व्यवस्थापन याचे प्रस्तावाबाबत आढावा.

(vii) मोठे दवाखाने, बसस्थानक व रेल्वेस्थानक या ठिकाणी बेघरांकरिता निवारा उभा करण्यासाठी होत असलेल्या पाठपुराव्याचा आढावा.

(viii) nulm.gov.in या पोर्टलवर माहिती अद्यावत केल्याबाबत आढावा.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८०३२११५४२०४०१२५ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार नावाने

(शंकर जाधव)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. ऐप्पर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
३. ऐप्पर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
४. प्रधान सचिव, (नगरविकास-१), नगरविकास विभाग मंत्रालय, मुंबई.
५. प्रधान सचिव, (नगरविकास-२), नगरविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र अर्बन इन्फ्रास्ट्रक्चर डेव्हलपमेंट कंपनी लि.
११. आयुक्त, सर्व महानगर पालिका
१२. आयुक्त तथा संचालक, नगर परिषद प्रशासन संचालनालय, वरली, मुंबई.
१३. आयुक्त, रोजगार, स्वयंरोजगार कौशल्य विकास.
१४. संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई.
१५. महालेखाकार (लेखा व अनुज्ञेयता)-१, मुंबई.
१६. महालेखाकार (लेखा व अनुज्ञेयता)-२, नागपूर.
१७. सर्व विभागीय आयुक्त.
१८. सर्व जिल्हाधिकारी.
१९. उप सचिव (अर्थसंकल्प), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२०. मुख्याधिकारी, सर्व नगर परिषदा / नगर पंचायती
२१. निवडनस्ती (नवि-२०).